

Skaldethed hos mænd

Er det generne, der afgør hårtab hos mænd? Og ser skaldede mænd ældre ud end dem, der har stor hårpragt?

Hårtab og udtynding af håret er et velkendt aldringsfænomen. Den hyppigst forekommende form for hårtab er den mandlige type kaldet *androgenetisk alopecia* (AGA). AGA kan forekomme hos kvinder, men ses oftest, og i mest udtalt grad, hos mænd.

AGA udvikler sig efter et karakteristisk mønster begyndende med vigende hårgrænse i tindingeregionerne, efterfulgt af hårtab på issen. Ved udtalt hårtab ses ofte kun hårvækst svarende til et hestesko-formet område i nakke-regionen eller komplet skaldethed. I svære tilfælde begynder udtyndingen af hovedhåret så tidligt som i 20-årsalderen, men som regel bliver hovedhåret gradvist tyndere i 30- og 40-års alderen (Thomsen & Drzewiecki 2002). Mere end 45 % af mænd har vigende hårgrænse og synlig "måne", når de fylder 50 år. Ved 80-års alderen er dette antal steget til 70% (Norwood 1975). Hastigheden, hvormed håret tabes, varierer. Enkelte mænd taber alt håret på under fem år, men for de fleste sker hårtabet i løbet af 15-25 år.

Hårtab

"Eunukker bliver ikke skaldede", noterede Hippokrates i år 400 BC (Norwood 1975) og pegede dermed allerede dengang på en sammenhæng mellem AGA og det mandlige kønshormon androgen. Årsagerne til den androgene alopecia har da også vist sig at være en sammenblanding af androgen, alder og genetik, idet den skyldes en genetisk bestemt følsomhed over for det androgene stofskifte lokalt i hårfolliklerne. Hårfolliklerne bliver langsomt mindre, hvilket resulterer i tyndere og spinklere hår, som efterhånden forsvinder helt (Thomsen & Drzewiecki 2002).

Selv om man længe har vidst, at AGA er arvelig, er det først for nylig lykkedes at

identificere et gen af stor betydning for udviklingen af AGA (Hilmer et al 2005). Andre gener og flere andre faktorer er endnu ikke klarlagt. Et australsk studie har vist, at den genetiske arvelighed for AGA hos 25-36-årige mænd er omkring 80%, hvilket vil sige, at 80% af forskellen i tilbøjelighed til at blive skaldet i denne aldersgruppe kan henføres til generne (Nyholt et al, 2003). Det er imidlertid uvist, om skaldethed blandt ældre mænd (hvor hovedparten er skaldede) også er genetisk bestemt, eller om dette kun gælder for "ungdomsskaldethed".

Styrke og individualitet

Hår har altid været tillagt væsentlig kulturel betydning på trods af, at det har ringe biologisk værdi. Hårfagerhed hos mænd har op gennem tiden været et symbol på styrke og individualitet. Derfor har fjernelse af hovedhår været brugt symbolsk til at markere fjernelse af individualitet og underkastelse til en autoritet, som det fx ses hos krigsfanger og soldater, eller som underkastelse til en guddommelig magt, som det fx ses hos munke.

Håret har fået yderligere betydning i den nuværende postmoderne kultur, hvor kroppens visuelle fremtræden er blevet vigtigere end nogensinde før. I forbrugerkulturen aflæses kroppen som symbol på selvet. Dermed er kroppens iscenesættelse og den enkeltes valg af livsstilsmarkører blevet centrale udtryksformer (Bauman 1995/98). Håret stiller råmateriale til rådighed for selviscenesættelse og giver således mulighed for synligt at manifestere subkulturelt tilhørsforhold. Af subkulturelle grupper, som har vægtet håret som udtryksmiddel, kan især nævnes: hippier, skinheads og punks.

Forbrugerkulturen er samtidig en ung-

domsfikseret kultur, hvor den ungdommelige fremtræden efterstræbes. Da skaldethed kan ses som et aldringstegn, kobles det derfor med tab af ungdom.

Skaldethed og intelligens

Meget tyder på, at tab af hårpragt altid har bekymret mænd. Man kan imidlertid forestille sig, at den kulturelle ungdomsfiksering har gjort skaldethed til et større problem i dag end tidligere. Psykologiske studier har vist, at hårtab ofte påvirker livskvaliteten hos mænd, idet det bl.a. kan medføre lav selvfølelse og en følelse af ikke at være attraktiv. Dette ses specielt hos mænd, der tidligt taber håret, og hos mænd med udtalt hårtab (fx Cash 1992). Flere studier har ligeledes vist, at yngre og midaldrende skaldede mænd ofte vurderes at være ældre end jævnaldrende ikke-skaldede mænd (fx Wogalter 1991, Butler et al 1998).

Ved at arbejde med et computer-manipuleret billede har Butler et al. (1998) vist, at den samme 30-årige mand ikke blot vurderes som værende yngre, men også væsentligt mere dynamisk og maskulin, hvis han har fuld hårpragt, end hvis han er skaldet. På den positive side er det imidlertid også vist, at skaldede mænd vurderes at være mere intelligente end ikke-skaldede mænd - en vurdering som især er udtalt blandt kvinder (Wogalter 1991).

Arvelighed og aldersvurdering

Jeg har undersøgt to uafklarede problemstillinger vedrørende AGA, nemlig arvelighed og aldersvurdering.

Arvelighed

Der er påvist en høj arvelighed for AGA hos 25-36-årige mænd, men arveligheden er ikke en konstant faktor livet

igennem. Meget tyder på, at arvelighed for et bestemt træk kan variere med alderen. Tidligere mente man, at jo ældre et menneske bliver, jo mere træder miljøets påvirkning af mennesket frem og genernes indflydelse i baggrunden. Nyere studier tyder imidlertid på, at genernes indflydelse også ved nogle træk kan øges langt op i årene (McLearn et al. 1997). Familiestudier har indikeret, at AGA især er familiært betinget i de yngre år, specielt hos mænd under 30 år (fx Birch 2001), hvilket også stemmer overens med den påviste arvelighed på 80% hos 25-36-årige mænd (Nyholt 2003). Der foreligger imidlertid ingen undersøgelser af arvelighed af AGA hos ældre mænd, hvorfor vi besluttede os for at foretage dette.

Aldersvurdering

Flere studier har vist, at skaldede mænd vurderes som værende ældre end deres kronologiske alder (fx Wogalter 1991, Butler et al. 1998). Disse studier er imidlertid foretaget på unge eller midaldrende mænd. Jo ældre mænd bliver, jo større er sandsynligheden for, at de har tabt hele, eller en del af hårpragten. At være skaldet er således en normativ del

af ældre mænds fremtræden, og manglende hårpragt er derfor mindre bemærkelsesværdigt. Man kan forestille sig, at ældre mænd ikke vurderes som værende ældre end kronologisk alder, blot fordi de er skaldede. Dette har været undersøgelsens hypotetiske udgangspunkt.

Formålene med dette projekt har således været:

- at vurdere arveligheden af AGA hos ældre mænd (70+ år)
- at undersøge eventuelle sammenhænge mellem hårmængde og aldersvurdering hos ældre mænd (70+ år)

Tvillingestudier

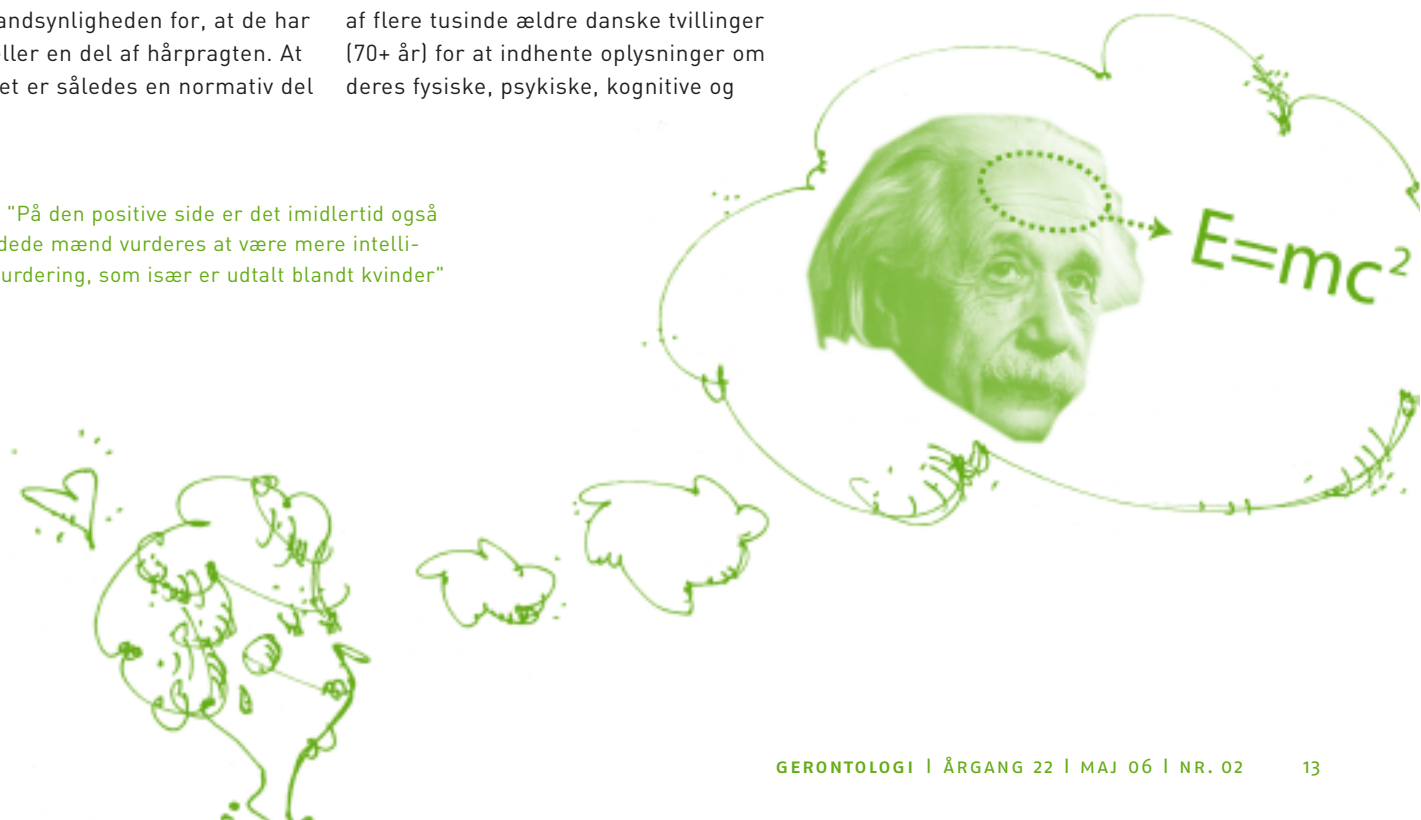
I undersøgelsen er der taget udgangspunkt i fotografier og oplysninger indhentet ved de fortløbende aldringsstudier ved Center for Aldringsforskning og Det Danske Tvillingeregister, Syddansk Universitet: *De Longitudinelle Studier af Danske Tvillingers Aldringsproces* (LSADT). LSADT-undersøgelserne foretages hvert andet år og omfatter bl.a. interview-undersøgelser af flere tusinde ældre danske tvillinger (70+ år) for at indhente oplysninger om deres fysiske, psykiske, kognitive og

Hårtab og udtynding af håret er en naturlig del af aldringsprocessen. Denne artikel handler om den hyppigste form for aldersbettinget hårtab: androgenetisk alopecia – mandlig skaldethed, som berører hovedparten af ældre mænd. I hvor høj grad er denne type skaldethed genetisk bestemt hos ældre mænd, og i hvor høj grad kan skaldethed påvirke en mands aldersmæssige fremtoning?

Helle Rexbye er sygeplejerske, cand.mag. i kulturformidling, og ph.d.-studerende ved Center for Aldringsforskning, Syddansk Universitet. I et projekt tilknyttet Center for Aldringsforskning og Tvillingregistret ved Syddansk Universitet, har hun undersøgt to uafklarede problemstillinger vedrørende mandligt hårtab, nemlig arvelighed og aldersvurdering (note 1).

hrexbye@health.sdu.dk

Skaldethed: "På den positive side er det imidlertid også vist, at skaldede mænd vurderes at være mere intelligente – en vurdering, som især er udtalt blandt kvinder"

Mere end 45% af mænd har vigende hågrænse og synlig "måne" når de fylder 50 år. Ved 80-års alderen er dette antal steget til 70%

sociale status.

I forbindelse med LSADT-undersøgelsen i 2001 deltog ca. 2200 personer i alderen 70 til 91 år. Som en del af undersøgelsen blev de bedt om at lade deres ansigt fotografere. 91 % af de kognitivt intakte deltagere gav tilladelse til dette. Billedet blev taget med digitalt kamera, på 0,6 m afstand, med neutral baggrund og personen en face.

Mandlige deltagere blev desuden bedt om tilladelse til, at deres isse måtte fotograferes (samme fotografimæssige standard, dog med hovedet bøjet forover ca. 45°). De digitale fotografier blev efterfølgende sorteret efter køn og kvalitet, hvilket resulterede i et totalt antal ansigtsfotografier af 840 mænd samt 866 isse-billeder af god kvalitet. Hos 740 mænd forekom både ansigtsfotografi og isse-billede af god kvalitet. Ud af disse 740 mænd var der 148 intakte tvillingepar: 66 enæggede par og 82 tveæggede.

Tvillingepar er et godt udgangspunkt for at undersøge arvelighed. Enæggede tvillingepar har alle deres gener tilfælles, hvorimod tveæggede tvillinger i gennemsnit har ca. halvdelen af deres gener fælles ligesom almindelige søskende. Ved at sammenligne et bestemt træk hos tvillinger, fx skaldethed, kan man derfor få indblik i, hvor stor betydning henholdsvis gener og miljø har for netop dette træk. Jo mere ens, de enæggede par (inden for hvert par) er i

forhold til de tveæggede, jo større er genernes betydning. Man kan altså udregne, hvor stor indflydelse henholdsvis arv og miljø har for det pågældende træk.

Genetisk arvelighedsfaktor

Fem kvindelige sygeplejersker (31 - 47 år) blev bedt om at vurdere graden af skaldethed på alle isse-billederne. Ved at bruge en graduerings-skala for skaldethed, som er udviklet af James Hamilton i 1951 og modificeret af Norwood (1975) og Latofo et al. (2000), klassificerede sygeplejerskerne billederne i fem grupper gående fra "intet hårtab" til "udpræget skaldethed". Desuden fandtes en ekstra kategori ("uklassificerbar"), som sygeplejerskerne kunne bruge, hvis de var i tvivl om gradueringen på et af billederne.

Denne kategori blev brugt 29 gange i alt, og disse billeder udgik af materialet. Resten af billederne blev gradueret af sygeplejerskerne, og gradueringen blev herefter omregnet til en skaldetheds-score for hver person (isse-foto 1 og 2). Herefter blev det sammenlignet, hvor ens scoren blandt enæggede tvillingepar var i forhold til scoren blandt tveæggede. Jo mere ens de enæggede tvillinger er i forhold til de tveæggede, jo højere er den genetiske indflydelse. De statistiske arvelighedsberegninger viste en genetisk arvelighedsfaktor på 79% for AGA blandt mænd over 70 år.

Skønnet alder

Ni kvindelige sygeplejersker (25-46 år) blev bedt om at gennemse alle ansigtsbilleder og for hvert foto angive, hvor gammel de vurderede personen til at være (ansigtsfoto 3 og 4). Et gennemsnit af sygeplejerskernes aldersvurdering blev for hver person brugt som "skønnet" alder.

En efterfølgende sammenligning af "skønnet" alder, kronologisk alder og skaldetheds-score for hver person viste kun en ganske svag og ikke signifikant sammenhæng. Det vil sige, at vi ikke fandt, at skaldede mænd eller mænd med mindre hår på hovedet blev vurderet som værende ældre end mænd med en mere fyldig hårpragt. Som nævnt var dette resultat forventet, da hårtab betragtes som en del af aldringsprocessen. Er man yngre, ældes ens udseende ved hårtab. Er man derimod allerede gammel, er hårtab forventeligt og uden betydning for, hvor gammel man vurderes at være.

Konklusion

Da der ikke er nævneværdig forskel på arvelighed for AGA hos ældre (79%) og yngre mænd (80%), tyder meget på, at arvelighedsfaktoren for AGA er meget høj livet igennem. Årsagerne til, at man bliver skaldet, hvornår man bliver det, og i hvor høj grad, skal altså overvejes findes i generne helt op i 70-80 års alderen.

Det at blive skaldet tolkes som et aldringstegn, og den kulturelle ung-

Tvillingebrødre - med og uden hår

domsfiksering har måske gjort skaldethed til et større problem i dag end tidligere for unge og midaldrende mænd. Som forventet viser studiet dog, at for mænd over 70 år er det af mindre betydning, om man har hår på hovedet eller ej i forhold til hvor gammel, man vurderes til at være. Ungdommelighed sidder således ikke i hårpragten, når man først har rundet de 70 år.

Noter

1) Projektet er nøjere beskrevet i artiklen "Hair Loss Among Elderly Men: Etiology and Impact on Perceived Age". Rexbye H, Petersen I, Iachina M, Mortensen J, McGue M, Vaupel J, Christensen K: *Journal of Gerontology: Medical Sciences*, vol. 60A, no.8, 2005.

Referencer

Bauman, Z. (1995/1998). *Life in Fragments. Essays in Postmodern morality*. Oxford: Blackwell.

Birch, M.P. & Messenger, A.G. (2001). Genetic factors predispose to balding and non-balding in men. *European Journal of Dermatology*, 11: 309-14.

Butler, J. & Pryor, B. & Grieder, M. (1998). Impression formation as a function of male Baldness. *Perceptual and Motor Skills*, 86: 347-350.

Cash, T.F. (1992). The psychological effects of androgenetic alopecia in men. *Journal of the American Academy of Dermatology*, 26: 926-931.

Giacometti, L., (1967). Facts, Legends and Myths About the Scalp Throughout History. *Archives of*

Dermatology, June; vol 95: 629-631.

Hillmer, A.M. et al. (2005). Genetic Variation in the Human Androgen Receptor Gene Is the Major Determinant of Common Early-Onset Androgenetic Alopecia. *American Journal of Human Genetics*, 77: 140-148.

Lotufo, P.A. et al. (2000). Male Pattern Baldness and Coronary Heart Disease. The Physicians' Health Study. *Archives of Internal Medicine*, 160: 165-171.

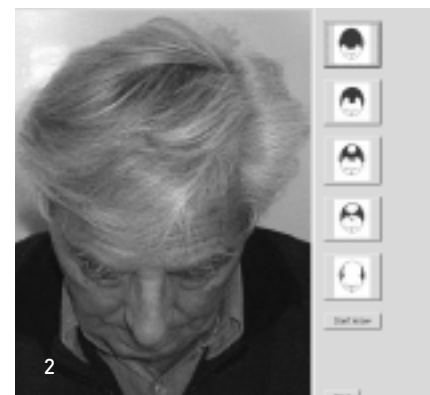
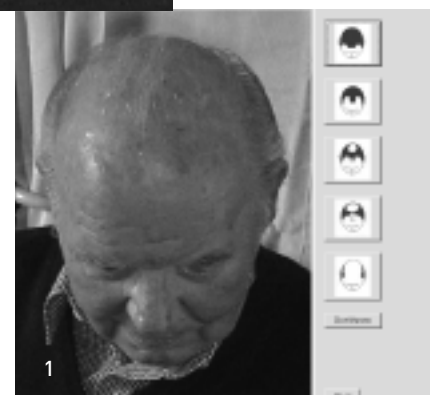
McClearn, G. et al. (1997). Substantial Genetic Influence on Cognitive Abilities in Twins 80 or More Years Old. *Science*, vol. 276:1560.

Norwood, O.T. (1975). Male Pattern Baldness: Classification and Incidence. *Southern Medical Journal*, 68: 1359-65.

Nyholt, D.R. et al. (2003). Genetic Basis of Male Pattern Baldness. *Journal of Investigative Dermatology*, vol. 121: 1561-64.

Thomsen, K. & Drzewiecki, K. (2002). Hårtab - skaldethed. Statusartikel. *Ugeskrift for læger*, 164 (3): 315-7.

Wogalter, M.S. & Hosie, J.A. (1991). Effects of cranial and facial hair on perception of age and person. *Journal of Social Psychology*, 131: 589-591.

Issefotos 1 og 2